

Almanach

För Året

Ester vår Frälsares CHRISTI Födelse,

1783.

Til LUNDS Horizont,

Eller 55 grad. 42 min. Pol-högd, och $17\frac{2}{3}$ tide
min. Meridian - skilnad Wester om Uppsala
Observatorium.

Efter Hans Kongl. Maj:ts Nådigste
Stadgande, utgifwen

Af Desz Wetenkaps - Academie.

Män
förm.
d. 18
Mart.

Män
förm.
d. 10
Sept.

STOCKHOLM,

Tryckt hos JOHAN A. CARLBOHM.

Eremplaret saljes häftadt och furet för i Skilling.

Fortsättning, om wilde Tråds plantering.

Aſſe är et förträffligt tråd, både til prydnad och utseende, til skygd, til wirke, til föda för Fåren, som högeligen åſſea des lös, ja åſſen til Låkedom. Det växer fort och förtjener dersöre wiſerliaen att til myckenhet planteras. Det kan så mycket lättare ſte, som Aſſen gifwer ymnighet af frön, hwilka mogna mot slutet af Sommaren, affalla då och få sig fielſwa, samt uppvära nästa vår. Men deſſa spåda plantor borttorka til ſtörre delen, af orſak at deras rötter ligga nästan bara oſwan på jorden; de böra dersöre antingen med någon fin jord oſwerhöļja, eller och, som bättre år, bör man om våren uptaga så många Aſſe-plantor man will, som åro upprundne omkring de stora Aſkarua, plantera dem i sångar, och efter 2 eller 3 år utſlytta dem, dit man will haſva dem växande til stora trån. De våra båſt och få den wackraste ſtam på någorlunda fet och litet dåſwig, eller åtminſtne ej alt för torr och mager jordmon. Will man ſamla frön och utſå dem på et upgrafvet ſycke ödemark, kan man åſſen ſnart få en mångd af Aſkar. Komma de på några ställen för tått up, funna ſomliga plantor uptagas och utplanteras, där det behöfves. Trådflaggets begärlihet hos Snickare, Tuonbindare och Wagn-

Vagnmakare gör, at Aſſe-plantering ganska väl lønar ſlg. En Engelsman förvärfwade ſig, inom några år, endast med en ej särdeles ſior Aſſe-plantage, 20000 Riksdaler. Om Aſſe-trådets nyttia til Låkedom, har en høg Herre hållit et Tal uti R. Wetenskaps Academien: i synnerhet brukas det mycket af Ullmogen i Finnland til allahanda hus-curer, hälſt til sārs låkande, hwarſöre och Aſſen af ſomliga kallas Sår-tråd. Månge båra altid et ſycke deraf hos ſig, at haſva det genaſt til hands, om de råka sāra ſig, ty de tro, at blödningen då ſkall ſnart affladna.

Aſpen växer willigt, næſtan i all jordmån, al- lenqst den ej är för mycket wåt. Nåra wid ångar och åkrar bör Aſpen ej planteras, ty den utsprider ſig där med ſin ſrodiga wårt, mer är man will, ſå at man sedan har swårt at utrotta honom, men på torra backar gör han god tjenſt. Utſi fet och lös jord oſvergår han alla trån at växra fort och uppfjuta i högden. Trådet föroker ſig lätt genom ymniga utſkott ifrån rötterna, hwilka man kan uptaga, med eller utan rot, och plantera hwareſt man will, ty en aſſenren frift telning, om han sättes i tjenlig jord och i början litet wattnas, gör ſig ſjelf ny rot. Trådet är mycket tjeutligt at planteras uti alleer och häckar. Nyttan är mångfaldig. Löfvet är det bäſta til winterfoder

foder för hästar, får, getter och kor. Hästar trif-
was i synnerhet ganska väl deraf, och blifwa deraf
liksom äppelkastade, med glitterande hår. Af helswa trå-
det sågas bråder, mycket wackra och hvita, osörlig-
nelenigen tjenlige at måla och laqvera derpå; ty mål-
ningen och laqver- grunden fastnar bättre och sitter
längre qvar på detta trå än på något annat, eme-
dan färgen och limet så väl genomtränger des fina
porer. Snickare tycka väl ej mycket om Asp-trå,
emedan de bestylla det före at hastigt skämma åggen
på deras höswel-järn; men det är wišt, at bråder der-
af icke allenast åro wackra och stå längre emot röta än
helswa furun, utan ock aldrig blifwa maskstunga.
Til gårdsel och til båtar shall ock Asp-trå vara det bästa.
Gårdesgårdar deraf, med ene stor, sågas stå en hel
Mans-ålder, emedan Aspen ofwan jord ganska sent
ruttnar, men under jord ruttnar första året.

Björk. At plantera en björk-stog, är lätt, om
man samlar fröknopparna i Augusti Månads slut,
ty uti en enda knopp kunnar vara öfver 100 frön.
Man utsår dem om hösten hålta på de stållen, där
någon eld gått öfver, och harfvar eller krattar ned
dem uti den brända mulsen eller askan, så upkomma
de nästa vår helt tätt, och inom få år blir deraf en
wacker löv-stog. Uprinner den för tät, kan man
gall-

gallra ut somliga, men åljest drager och naturen helswa
sorg derom, i det de starkare telningar efterhand för-
qwäswa de svagare, så at skogen ej blir mer än las-
gom tät. Ljunghedar kunnar ock lått förvandlas til löv-
skog, om Ljungen först lindrigt assjwedes och man se-
dan deruti sår björk-frön. Likaledes all annan mager
mosklupa mark, hvaraf man knapt kan göra sig bättre
gagn, än på detta sättet. Svådandet ster båst, om
man utbreder torrt ris på stållen och på tjenlig årstid
läter det asbrinna. I stållen för at utså frön, kan
man ock på den svedda marken utbreda friskt björkris,
med mogna fröknoppar uppå. Oro hora friska björ-
kar i negden, så spridas deras siva och liksom med
wingar försedda frön nogränt af vädret omkring, så
at sanning där kan vara mindre nödig. Om stållen
är något suktigt, behöfves ej at nedkratta fröna,
men på torrare mark är det nödigt. Björk-plante-
ring är en af de aldranyttigaste uti vår hushållning.
Utom björkens nyta til wedbrand, gifver den ock
nåfver: löfwet är en begårlig och närande föda för
fären: af trådet tilredas många verktyg och starka
arbets redskap: vid Garfverierne brukas barken
mycket: af weden blir mycket god aska: af svamparne be-
redes fröste: björklaka, om wären hämtad, är en väl-
smakande hälsojam drycf, hvaraf kan kokas en kostelig

Sirap: qvistiarne myttjas til qvastiar samt at binda hö-
och halm-kärfwar. Hår til kan ock läggas, at kådrar och
Orrar samt annan stogssogel taga om vintren sin
förmämsta föda af björk-knoppar, så at man med
björkstogs plantering kan låcka dessa foglar på sina
egor. Med et ord: man kan ej nog råda och för-
mana våra Landtmän, at planterar björk, hållt som
detta tråd tyckes just vara skapadt för vårt land, och
aldrig löper fara at i våra fallaste vintrar bortsrysa.
Det växer ock fort, så at man inom få år kan förda
frukten af sin möda: Flere 1000 Ducater gå årligen
utur Holland för björk-wed, som där försäljes ester wigt
och betalas dyrt.

Bid denia och all annan stogs plantering, är högft
angeläget, at den, i synnerhet de första åren, väl
inhågnas och bewaras för Boskavens åtkomst; ty öf-
jest är alt bemödande hår med nästan fåfängt.

Bok. Hwartil det trådet duger, samt huru
det växer och planteras, wet man väl i Skåne,
hwarest det är et af de allmännaste trån. Men emedan
jämväl andre än Skåningar funna komma at nyttja
denna Almanach, bör något häruti nämna derom,
hållt som Boken icke allenast växer uti de Södra
Swenska Lands-Orterna, utan ock finnes med fram-
gång planterad på några ställen i Upland och West-
man-

manland, samt förtjenar at blifwa det på flera.
Bok-trådet duger väl icke til byggnings ämne eller
timmer på torra landet, men under vattnet är det
varaftigt, och är i synnerhet tjenligt til Snickare-ar-
beten. Til wed och bränsle är det makalöst, ty det
gifwer den starkaste och sundaste warmen af alla hos
vñ bekanta trå-slag. Man får ock deraf den bästa
Potaska, som är en både inom och utomlands beqär-
lig handels-wara. Bok-oljon är icke allenast en
god föda för Swin-kreatur, utan deraf kan ock i
Hungers-nöd beredas et mycket bättre bröd för män-
niskor, än något annat nöd-bröd af bark och annat
sådant. Af gamla Historien wet man, at innan vå-
ra sådes-arter blefvo bekanta och kommo i bruk,
närde sig hela Folk-slag med Olon. Boken är des-
utom et wackert, ansenitligh och högflamnitgtr. tråd.
Hon växer hållt på lerblandad, afhållig samt hög-
länd nullblandad Dremark. När hon af sig sief rå-
kar växa up utur en stor Ene-buske, skyndar hon sig
så, at få slags trån upskjuta hastigare, och visar
dermed, huru och i hwad jordmon hon hållt bör
planteras. Alliest fortplantas hon ock på samma sätt
som Eken, hvarom i nästa års Almanach skal skrif-
was. Bok-olonen nedfalla om hösten, ester försia
frost, och böra då tagas til utplantering.

Afwenboꝝ eller Swit-boꝝ är det wackraste
tråd at pryda Trågårdar, sicut til alleer och häckar.
Det våxer lätt, uti lös jordmon, som består af sin
hvit saad-mylla: om ollonen nedslättas i sådan jord
om hösten, uppkomma plantorna nästa vår. Utom
den prydna trådet gifwer, är det ock nyttigt til nä-
stan lika hehof som rätta Boken. Om våren gifwer
det mycken last eller lake, lika som Björken. Barken
gifwer en gul färg, som nyttjas wid färgerierna.

Brakwed, af somliga kallad Torste eller Trö-
stetråd, trispes hålst på Kårraktiga ställen, i god
jordmon ock där det har sygd: våxer gemenligen til
buskar, är således båst til häckar: är så godt til brän-
sle, som björk. Barken brukas til gul, men löfwen
och båren til grön färg på ylle, som är wacker, men
ej beständig emot Solen. Brakweds-bast är så starkt,
at man dermed kan binda allahanda och slå rep der-
af. Kol deraf åro de båsta til Krut-tillverkning. Det
fortplantas lättast genom telningar, och behöfves in-
gen hägnad omkring brakweds plantering, undantagan-
de där Getter finnas, ty ingen annan boskap rörer det.

Fortsättning härav, nästa år, viss Gud.

Poste-